Sari Ahola,
FT ja TM, tutkimuskoordinaattori
Soveltavan kielentutkimuksen keskus,
Jyväskylän yliopisto
1.10.2025

HE 102/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kielitutkintoja koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Yleisistä kielitutkinnoista annettuun lakiin ja julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettuun lakiin on tehty 1.8.2025 päättyneen lausuntokierroksen jälkeen hyviä muutoksia, muun muassa se, että arvioijan tietoja ei yhdistetä osallistujien tietoihin eikä arvioijien tietoja luovuteta osallistujille turvallisuusriskin ja arvioijan tehtävän houkuttelevuuden vuoksi. On myös tärkeää, että tutkinnon tehtävien leviämistä testijärjestelmän ulkopuolelle pyritään suojelemaan.

Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

2 §. Tutkintojen hallinto

Pykälässä todetaan, että Opetushallitus voi tehdä yleisten kielitutkintojen laatimiseen ja arviointiin liittyviä sopimuksia korkeakoulujen taikka muiden sellaisten julkisyhteisöjen tai yhteisöjen kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus kielitutkintojen laatimiseen ja arviointiin. Lisäys, että laadinnasta ja arvioinnista vastaavalla taholla on oltava riittävä asiantuntemus testitehtävien laatimisesta ja kielitaidon arvioinnista, on tarpeellinen, mutta miten asiantuntemus käytännössä todennetaan? Isojen ja ihmisten elämän kannalta tärkeiden kielitutkintojen vaatiman osaamisen kehittäminen vaatii tutkintoja organisoivalta taholta vahvaa kielitaidon arviointialan tuntemusta ja tutkimusperäistä laadunvarmennusta. Tällaista asiantuntemusta ei Suomessa löydy korkeakoulujen ulkopuolelta. Tästä syystä olisi hyvä, jos lakitekstissä säilytettäisiin testitehtävien laadinnan ja arvioinnin päävastuu jatkossakin korkeakoululla / korkeakouluilla (esim. korkeakoulukonsortio), jotka voivat kuitenkin käyttää julkisyhteisöjen tai yhteisöjen palveluja esimerkiksi alihankkijoina. Tulevassa yleisten kielitutkintojen digitalisoinnissa on itse asiassa todennäköistä, että työn teknisestä puolesta (ohjelmistot) vastaa jokin yritys, jonka kanssa Jyväskylän yliopisto tekee sopimuksen.

4 §. Tutkintojen järjestäminen

Pykälässä säädetään tutkintojen järjestämisestä. Pykälässä mainitaan, että Opetushallitus sopii tutkintojen järjestämisestä sellaisten julkisyhteisöjen tai yhteisöjen kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus ja edellytykset tutkintojen järjestämiseen. Lisäksi on otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia on tarjolla alueellisesti riittävä määrä ja riittävän usein. Aikaisemman lain pykälässä oli maininta, että Opetushallitus sopii yleisten kielitutkintojen järjestämisestä enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Tämä aikamääre on jätetty pois uudesta laista ja lain valmistelussa todetaan, että Opetushallitus voisi tehdä sopimuksia tarkoituksenmukaiseksi katsomalleen ajanjaksolle.

Määräajan mainitsematta jättämiseen liittyy todennäköisesti sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia. Määräajan poistaminen mahdollistaa sen, että sopimuksia voidaan solmia joustavasti, mutta se voi johtaa myös siihen, että järjestäjät eivät sitoudu järjestämiseen enää samalla tavoin kuin aikaisemmin. Tutkintojen järjestäminen vaatii pitkäjänteistä sitoutumista toimintaan muun muassa laiteinvestointien, henkilökunnan ja tilakysymysten vuoksi. Aikaisempi määräaika myös varmisti sen,

että tutkintojen järjestämiseen on käytettävissä tarpeellinen määrä järjestäjiä eri puolilla Suomea tiettynä aikana. Määräajan poistamisesta voi siis seurata, että tutkintotilaisuuksia ei ole tarjolla tarpeellista määrää riittävän usein, ja lisäksi se saattaa lisätä Opetushallituksen virkailijoiden työmäärää, koska heidän on seurattava, milloin eri järjestäjien sopimukset umpeutuvat ja milloin tarvitaan lisää järjestäjiä. Olisi tutkintojärjestelmän toimivuuden kannalta kuitenkin paras, että järjestäjäsopimuksia ohjaisivat sopimuskaudet (esim. 2, 5, 10 vuotta), jotta voidaan paremmin varmistaa, että järjestäjiä on käytettävissä tarpeellinen määrä eri puolilla Suomea.

8 §. Arvioijarekisteri

Arvioijarekisteriä säätelevään pykälään on tullut hyvä lisäys, joka korostaa sitä, että rekisterihakemus uusitaan, jos kyseinen arvioija on osallistunut säännöllisesti arviointitilaisuuksiin. Säännöllisen arvioinnin on todettu tutkimuksissa lisäävän arvioinnin luotettavuutta.

Arvioijarekisteristä taas uuden ehdotuksen mukaan poistetaan arvioijien yhteystiedot. Yhteystietojen puute voi aiheuttaa jonkin verran ongelmia sekä Opetushallitukselle että Soveltavan kielentutkimuksen keskukselle (myöhemmin Solki). Opetushallitus vastaa arvioijarekisteristä, minkä vuoksi heidän on oltava rekisterin uusinnasta yhteydessä arvioijiin, ja tällöin tarvitaan yhteystietoja. Myös Solki tarvitsee arvioijien yhteystietoja, koska yhteydenpito arvioijiin on jatkuvaa arviointitilaisuuksien ja arviointiin tulevien suoritusten vuoksi. Tämä yhteistietojen poisto tarkoittaa käytännössä sitä, että Solki joutuu perustamaan oman rekisterin arvioijien yhteystiedoista.

Opetushallitus myös käsittelee eri rekistereihin liittyviä aineistopyyntöjä. Jos heillä ei ole arvioijien yhteystietoja, tämä tulee vaikeuttamaan esimerkiksi arvioijiin liittyvää tutkimusta tai heidän ammattitaitonsa hyödyntämistä esimerkiksi automaattisen arvioinnin kehittämisessä. Näissä hankkeissa on käytetty aikaisemmin juuri YKIn arvioijien ammattitaitoa.

9 §. Tutkintotodistus ja 10 § Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteri

Ehdotetussa 9. pykälässä lukee, että osallistuja saa todistuksen, joka sisältää arvioinnin sen tasoisesta tutkinnosta, tutkinnon osakokeesta tai osakokeiden kokonaisuudesta, johon hän on osallistunut. Tämä viittaa siihen, että hänen todistukseensa tulee näkyviin vain sen hetkisistä suorituksista paras. Jos osallistuja kuitenkin tekee usein yksittäisen osakokeen tai kokonaisen testikokonaisuuden, on tärkeää, että tutkintorekisterissä (10 §) näkyy osallistujan kaikki testitulokset ja testikerrat, jolloin hän on osallistunut tutkintoon. Viranomaisten saattaa olla tarpeellista nähdä aikaisemmat testitulokset, esimerkiksi vilppiepäilyjen vuoksi (Migri). Lisäksi on viranomaisia (esimerkiksi Valvira), jotka edellyttävät, että tutkintotodistuksessa olevien arvioiden on oltava samalla tutkintokerralla suoritettuja, jotta henkilö voi osoittaa ammattihenkilöltä vaadittavan kielitaidon.

Sari Ahola,
FT ja TM, tutkimuskoordinaattori
Soveltavan kielentutkimuksen keskus,
Jyväskylän yliopisto
1.10.2025

11 § Tutkintomaksu

Valtionhallinnon kielitutkinnon sulauttaminen osaksi yleisiä kielitutkintoja on hyvä uudistus, koska näiden kahden kielitutkinnon tehtävät ovat olleet osin päällekkäisiä (esim. kansalaisuuden edellytyksenä olevan kielitaidon testaaminen). Lisäksi valtionhallinnon kielitutkinnosta on puuttunut laadunvarmennus ja mahdollisuus hakea oikaisua arviointiin, joten myös arviointitulosten luotettavuuden ja osallistujien oikeuksien näkökulmasta testijärjestelmien yhdistäminen on hyvä muutos.

Valtionhallinnon kielitutkintoihin on osallistunut vuosittain melko vähäinen määrä osallistujia verrattuna yleisten kielitutkintojen osallistujamäärään. Tästä syystä emme Solkissa pidä ongelmana sitä, että tälle osallistujamäärälle ei olisi riittävästi tutkintomahdollisuuksia tulevaisuudessa. Suomen ja ruotsin keskitason tutkintokertoja ollaan lisäämässä, ja ylimmän tason tutkintopaikkoja on jo tällä hetkellä riittävästi osallistujamäärään nähden, mutta myös niitä tullaan lisäämään vuonna 2026. Huolta sen sijaan aiheuttaa valtionhallinnon tutkinnon erinomaisen taidon maksuttomuus. Tällä hetkellä 11 §:n 1. momentissa säädetään, että suomen tai ruotsin kielen ylimmän taitotason tutkintoon tai sen osakokeeseen osallistumisesta ei peritä maksua henkilöltä, joka on 1) suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tarkoitetun tutkinnon tai vastaavan ulkomaisen tutkinnon tai 2) suorittamassa korkeakoulututkintoa tai 3) suorittanut korkeakoulututkinnon. Tällä hetkellä yleisten kielitutkintojen suomen ja ruotsin ylimmän tason tutkintoon osallistuneista 70 % (n=338, taustatietokyselyyn vastanneista vuosina 2021–2023) on korkeakoulun suorittaneita. Pääosa vastanneista osallistui suomen ylimmän tason tutkintoon. Maksuttomuus tulee todennäköisesti siis koskettamaan tämän momentin mukaan myös niitä ilmoittautuneita, jotka eivät välttämättä tarvitse todistusta erinomaisesta taidosta valtion virkoihin hakemisen vuoksi. Lisäksi maksuttomuus voi myös houkutella ylimmän tason tutkintoon sellaisia osallistujia, jotka kielitaidollisesti eivät vielä ole taitotasoilla 5–6 (YKI) ~ C1–C2 (EVK). Tällainen maksuttomuus ei myöskään kohtele osallistujia tasa-arvioisesti, koska osa tutkintoon osallistuneista saa korkean koulutuksen takia tutkinnon maksutta.

Lisäksi pykälässä 9 todetaan, että tutkintomaksu palautetaan tutkintoon ilmoittautuneelle, jos hän on estynyt osallistumaan tutkintoon oman sairautensa vuoksi, ja lisäksi hänen on peruttava ilmoittautumisensa ennen tutkintotilaisuuden alkua. Päätös on hyvin yksiselitteinen mutta vaikuttaa melko tiukalta muutokselta, koska esimerkiksi läheisen vakava sairastuminen tai poismeno ovat myös painavia syitä tutkinnon peruuttamiselle. Opetushallitukselta edellytetään tämän lakimuutoksen osalta hyvää tiedottamista, että osallistujat osaavat hakea eri syiden takia itselleen sairauslomaa, jos haluavat saada esimerkiksi lapsen/omaishoidettavan sairastumisen tai muun painavan syyn vuoksi tutkintomaksusta palautuksen.

Sari Ahola,
FT ja TM, tutkimuskoordinaattori
Soveltavan kielentutkimuksen keskus,
Jyväskylän yliopisto
1.10.2025

12 § Tutkinnon suorittajalle annettavat tiedot arvostelusta

Yleisillä kielitutkinnoilla on käytössään tehtäväpankki (sisältää tilastollista tietoa testitehtävien toimivuudesta, kuten vaikeustasosta ja erottelevuudesta), joiden avulla voidaan varmistaa testikokonaisuuksien toimivuus ja eri testikertojen tasalaatuisuus. Olemme Solkissa tyytyväisiä siihen, että lain valmistelussa huomioitiin, että yleisten kielitutkintojen tehtävät eivät ole kertakäyttöisiä ja että testitehtävien luovuttaminen osallistujille vaarantaa koko järjestelmän tehtäväpankin. Tehtävien luovuttaminen johtaisi tutkinnon kustannusten nousemiseen, ja se myös asettaisi tutkinnon suorittajat eriarvoiseen asemaan, jos osa heistä olisi nähnyt tehtävät aiemmin.

Pykälässä säädetään, että tutkinnon tai sen osakokeen suorittajalle on hänen pyynnöstään annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen koesuoritukseensa (laissa väärä sanamuoto, kyse testi- tai tutkintosuorituksesta). Pyyntö on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun hänellä on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset tietoonsa. Ohjeet pyynnön tekemiseen on annettava arvostelun tulosten yhteydessä. Ymmärrämme hyvin, että osallistujalla tulee olla mahdollisuus nähdä tutkintosuorituksensa, mutta Solkin huolena tähän pykälän säädökseen liittyen on, että pyyntöjä tulee paljon, kun ”sana tästä kiirii” osallistujien keskuudessa, mikä saattaa aiheuttaa meille paljon työtä. Toivomme, että tätä mahdollisuutta ei käytetä keinona saada yleistä palautetta kielitaidosta, vaan ainoastaan lain tarkoittamaan tarkoitukseen: palautteeseen, jotta osallistuja tietää, kannattaako hänen hakea oikaisua testituloksiinsa.

Yleisistä kielitutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta

5 § Kielitutkintojen osakokeet

Asetuksessa on mainittu, että viittomakielessä voi poiketen olla neljän osakokeen sijaan kolme osakoetta. On hyvä, että viittomakieli otetaan huomioon jo tässä asetusmuutoksessa, jotta tutkinnon edistämistä voidaan lähteä viemään eteenpäin. Asetukseen voisi tarkentaa, mitä viittomakieltä tällä tarkoitetaan: suomalaista vai/ja ruotsinsuomalaista viittomakieltä. Suomalaisen viittomakielen tutkinnon edistämiseen Solkissa on tehty jo valmisteluja vuodesta 2013 saakka, joten tutkinnon saaminen osaksi yleisiä kielitutkintoja toivon mukaan tulee mahdollisimman pian todeksi.

Muita huomioita lainvalmisteluun liittyen:

Tulevaisuudessa yleisten kielitutkintojen tutkintokertoja lisätään ja tutkinto suoritetaan digitaalisesti. Tämä uudistus tulee nopeuttamaan testitulosten valmistumista, koska paperitestien tulosten valmistumista ovat hidastaneet ennen kaikkea testisuoritusten ja todistusten logistiikkaan liittyvät vaiheet. Huolta kuitenkin aiheuttaa se, miten kaikki osallistujat selviävät digitaalisesta testistä, koska kaikilla ei ole riittäviä digitaalisia taitoja. Yleisten kielitutkintojen digitalisoitumisen myötä on varmistettava, että myös heidän, joilla ei ole riittäviä digitaalisia taitoja, on mahdollista suorittaa tutkinto vaihtoehtoisella tavalla. Ilman digitaalisten taitoerojen huomioimista tutkintoon osallistuneiden oikeudenmukainen arviointi on mahdotonta. Vaikka monilla osallistujilla on

älypuhelin, ei heillä kuitenkaan välttämättä ole tietokoneen käyttötaitoja, tai ne ovat hyvin vähäiset. Silloin kielitutkinnon suorittaminen on käytännössä lähes mahdotonta ilman tukea, ja sen kanssakin suoritusaika todennäköisesti loppuu kesken. On vakavasti pohdittava, voiko kielitutkinnon digitaalisuus olla syy erityisjärjestelyyn.

Lisäksi tutkintoihin osallistuu sellaisia henkilöitä, jotka tarvitsevat jonkin vamman tai vaikeuden vuoksi erityisjärjestelyjä tutkinnon suorittamiseen. Osa heistä hyötyy mahdollisuudesta suorittaa tutkinto digitaalisesti, mutta joukossa on sellaisia suorittajia, jotka eivät selviä digitaalisten laitteiden käyttämisestä vammansa tai vaikeutensa vuoksi. Tästä syystä olisi hyvä, että kaikkia osallistujia ei pakotettaisi suorittamaan testiä digitaalisesti, vaan joidenkin syiden vuoksi olisi mahdollisuus suorittaa testi myös paperisena.